

stropju je bila ena soba za biljard in za igre na karte, druga pa za čitanje in konverzacijo. V tej sobi je bilo na razpolago nekaj časopisov. V pritličju je bila kavarna z biljardom za vsakogar. Tako je počasi duh demokracije, ki je z Napoleonom zmagoval v Evropi, prodrl tudi v kazino, ki je bila doslej zavetišče plemiškega sveta.

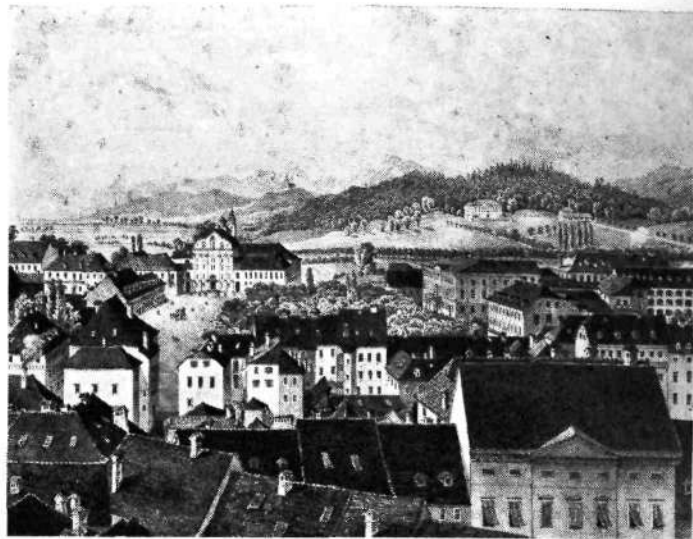
V arhivu ljubljanske kazine je shranjen dragocen dokument, ki priča, da je bila kazina v Ljubljani tudi za časa francoske vlade. To so *pravila kazinskega društva iz l. 1810*. (Statuten der Kasino-Gesellschaft zu Laibach. Festgesetzt am 25. februar 1810.) Iz teh pravil nam bo razvidno, kaj je imela biti kazina v teh časih.

1. Namen te družbe je: pospeševanje domače trgovine sploh, pospeševanje pravilnega razumevanja izobrazbe in okusa našega časa, prirejanje za izobražene kroge primernih zabav, pri čemer je nujno treba opustiti vse, kar bi moglo biti v kakršnem koli smislu škodljivo za javno državno upravo.

2. Društveni lokal naj bo značaju družbe primeren, sredi mesta, ali na kraju, kjer ga vsak lahko najde, in za vsakega člana odprt dopoldne od 8—12 in popoldne od 1 do 10 zvečer.

3. Da se pospešuje domača trgovina, naj služi ta družabni prostor deloma tudi kot zbirališče za one društvene člane, ki se pečajo s trgovino. Da se jim olajša sestanek in razgovor, kjer si naj med seboj povedo vse, kar se tiče trgovine, naj se še posebej določi čas od 11—12 dopoldne, kot najprimernejši čas za kupčijske zadeve. Društvo bo v ta namen nudilo vso podporo, ki ni v nasprotju s pravili.

4. Da se pospeši pravilno pojmovanje sodobne izobrazbe in okusa, naj se naroče po možnosti najboljši politični, znanstveni, družabnostni in trgovini namenjeni listi, dobri zemljevidi in druga literarna dela, ki odgovarjajo temu namenu. Da člani ne bodo mo-



Pogled na Kongresni trg in Kazino okoli l. 1850.

teni pri čitanju, naj se jim preskrbi posebna soba in odstrani vse, kar bi motilo mir.

5. Da se pospešuje dostojna družabna zabava, naj bodo vse igre, ki niso proti časti in poštenosti družbe, ne le dovoljene, ampak naj se z vsemi pripomočki goje.

6. Vsaki dve leti izbere občni zbor iz članov štiri direktorje, štiri redne in osem izrednih odbornikov in sicer tako, da je polovica direktorjev in rednih in izrednih odbornikov iz trgovskega stanu, polovica pa iz vrst drugih članov.

(7—12 točke pravil govore o poslovanju odbora.)

13. Za sprejem v društvo je sposoben vsakdo, ki je na dobrem glasu svoje morale in je več članom znan kot pošten mož.

(Konec prihodnjič.)

OSNOVE SODOBNE ZAŠČITE OTROK¹ V SLOVENIJI

VOJKO JAGODIČ

DELO MEST, REDOV, USTANOV IN OSTALIH DRUŠTEV ZA ZAŠČITO OTROK V SLOVENIJI PO PREVRATU

Mestno mladinsko skrbstvo v Ljubljani.

Do leta 1923., ko je bil organiziran pod županom dr. Peričem poseben socialno-politični urad, ljubljanski mestni magistrat o socialno-političnih zadevah ni poznal ondotnega poslovanja, marveč so bile socialne zadeve kot postranski opravek razdeljene med različne uradnike. Tega leta je bil socialno-politični urad s posebnim načelnikom in primernim številom osebja organiziran v 4 oddelke: Osrednja pisarna, starostno oskrbstvo, mladinsko skrbstvo in delavsko skrbstvo. L. 1927. je bil združen s popisovalnim in domovinskim uradom, l. 1928. pa ga je občinski svet znova osamosvojil in reorganiziral.

Mladinsko skrbstvo, ki je danes poseben referat mestnega socialno-političnega urada, se je razvilo tako naglo, da so mu finančne zmožnosti mestne občine težko sledile. Kakor v vseh večjih mestih in industrijskih centrih, je tudi v Ljubljani nastal položaj, ki je vodil v obubožanje širokih ljudskih plasti tako, da se je ljubljanski občinski socialno-politični aparat znašel pred težkimi nalogami. Glavno vprašanje so bile finance. Tako je v letu 1931. pri oskrbi otrok v zavodih, ozir. pri rejninah poskočil izdelek za 58% ozir. 115%.

Da je posvečala ljubljanska mestna občina mladinskemu skrbstvu že od nekdanj veliko pozornost, ki se je v zadnjih letih močno stopnjevala, pričajo tudi naslednje proračunske postavke:

¹ S tem člankom je dovršeno delo, ki ga je začel pok. prof. E. Jarc v 1. številu tega letnika.



Počitniška kolonija Mestne občine ljubljanske v Mednem

V proračunskem letu 1925. je znašala potrebščina 604.400 Din, v letu 1930. 932.200 Din, v letu 1931. 145.500 Din, v letu 1935.—36. 1.334.921 Din, v proračunskem letu 1936.—37. pa en in pol milijona. Iz tega pa je tudi razvidno, da se je potrebščina v 10 letih podvojila.

Ko je mladinski urad po l. 1928. začel zbirati material o socialnem položaju mladine v Ljubljani, je dobil porazno sliko. Mladina iz predšolske in šolske dobe je bila potrebna fizične in moralne pomoči v najširšem obsegu.

Tako se je odslej organizirala pomoč mladini takole:

Redne podpore, mladinsko skrbstvo v zavodih, rejništvo, začasna dečja postaja, dnevna zavetišča, počitniške kolonije in šolske knjige.

1. Redne podpore je v prejšnjih letih podeljeval ubožni svet, sestojč iz vseh okrajnih načelnikov in župnikov vseh ljubljanskih župnij; shajal se je redno približno štirikrat na leto. V zadnjem času pa je delovanje ubožnega sveta prenehalo in je o podporah sklepal večinoma socialno-politični odbor.

Redne mladinske podpore znašajo mesečno 30.000 Din (letno 360.000) in jih je deležno okrog 600 otrok.

2. Oskrba v zavodih. Mestna občina ljubljanska namešča osirotelo in od staršev zanemarjeno mladino v razne zavode, kjer pod nadzorstvom obiskuje šole ali pa se izobrazuje za življenjske poklice. Tako ima mestna občina nameščene otroke v Marijanišču, Lichtenthurnovem zavodu, v Banovinskem dečjem domu, v Zavodu za zdravstveno zaščito mater in dece, v Zavodu šolskih sester v Repnjah, v Zavetišču sv. Jožefa v št. Vidu, v Salezijanskem zavodu na Rakovniku, v Dečjem domu v Mariboru in po nalogu pristojnih skrbstvenih oblasti v Deškem vzgajališču v Ponovičah.

Oskrbovalnina v navedenih zavodih znaša 250 do 400 Din za posameznika. Delne zneske prispevajo starši, večinoma pa mora žrtvovati mestna občina in poleg oskrbovalnine dajati gojencem in gojenkam še obleko, obutev in šolske potrebščine. Vse to se tudi krije iz rednih mladinskih podpor. Zato je določen mesečni znesek 15.000 Din.

3. Rejnine. V okvir stalnih mladinskih podpor spadajo tudi rejnine, namenjene v prvi vrsti za

osirotelo deco, ki je oddana v rejo raznim rejnicam. Občina plačuje tem tujim rejnicam za take oskrbovance po 100 do 300 Din mesečno. Za rejnino je določenih mesečnih 18.000 Din.

Rejništvo je od leta do leta bolj razširjen način zaščite otrok. Ljubljanska občina je imela leta 1928. v reji samo 12 otrok, v letošnjem proračunu je predviden kredit za 72 otrok, katerih število pa se bo gotovo še povečalo v prihodnjih letih, to pa predvsem radi tega, ker so se dosegli zelo dobri uspehi in se je rejništvo izkazalo kot cenen in zanesljiv način otroške preskrbe. Nadzorstvo vrši hvalevredno Državni zavod za higiensko zaščito mater in dece. Z njegovo pomočjo je mestna občina poiskala tudi najboljše rejnice in jih stalno kontrolira. Stroški za rejništvo so znašali v letu 1929. samo 40.000 Din, v letošnjem letu pa so poskočili, kakor je omenjeno, na 216.000 Din.

4. Izredne podpore, s katerimi se je mašilo v nujnih primerih, so padale od leta do leta, rasle pa so redne podpore, ker je pač naraščalo število gojencev v zavodih in družinah.

5. Začasna dečja postaja. Ker Ljubljana še vedno nima dečjega doma, ki naj bi bil le nekako pribežališče, kjer naj bi se ugotavljalo fizično in moralno stanje otrok, preden bi jih odvajali v zavode, v rejo družinam ali v poboljševalnice, se je ustanovila začasna dečja postaja mestne občine ljubljanske v Obrtniškem vajenskem domu. Ta začasna dečja postaja, obenem prevzemna postaja, služi za primere, ako mati n. pr. nenadoma umre in ostanejo otroci brez oskrbe, ali če je sploh kakorkoli dokazan slab vpliv staršev in je nujno potrebno, da se otrok odvzame takoj iz kroga ali miljeja prepale družine ali družbe. To velja še posebno za številne mlade berače, potepuhe, pokvarjence, brezdomce in mladostne zločince.

6. Dnevna zavetišča. V dnevna zavetišča so se spočetka sprejemali otroci le zaradi nadzorstva, ker so bili njihovi starši čez dan zaposleni ali odsotni. V poznejših letih pa, ko je nastopila kriza in z njo številna brezposelnost, so dobila ta zavetišča poleg nadzornega tudi nekak podporni značaj. Tako se sprejemajo v mestna dnevna zavetišča le oni otroci, katerih starši ali njihov zakoniti namestniki so cele dneve zaposleni v svojih službah, da ne morejo čez dan domov in zato tudi ne nadzorovati svojih otrok. Takšni otroci naj bi našli v dnevnem zavetišču prostor, v katerem je poskrbljeno za stalno nadzorstvo in dobro vzgojo, obenem pa tudi vsaj za opoldansko hrano in malico. Saj je danes zelo mnogo družin, kjer sta mati in oče ves dan odsotna, otroci pa prepuščeni sami sebi. Zato potrebuje taka mladina nadomestnega skrbnika in vzgojitelja, ki naj bi se brigal tudi za šolski uspeh teh otrok.

Prostori zavetišč ljubljanske mestne občine pa na žalost niso nastanjeni v zgradbah ljubljanske mestne občine, temveč so zato najeti posebni prostori. Tako je zavetišče sv. Florijana v Florijanski ulici, Zavetišče na Taboru v stavbi tamkajšnjega Sokola in zavetišče v Šiški v prostorih Sokolskega doma v Šiški. V teh treh zavetiščih je približno 200 otrok. Projektiranih pa je še dvoje zavetišč (v Trnovem in za Bežigradom). Zavetišče pa bi bilo tudi potrebno v Mostah (Selo, Vodmat, nekdanja Zelena jama, Nove Jarše)

in na Viču. To je periferija mesta, kjer živi prebivalstvo v najtežjih socialnih razmerah in so taka zavetišča še prav posebno potrebna. Najboljše prostore ima zavetišče na Taboru; so svetli in zračni in imajo tudi potreben in primeren inventar. Zavetišči v Šiški in v Florijanski ulici pa imata zelo slabe prostore; treba bi jih bilo preseliti ali adaptirati.

V vseh treh zavetiščih dobe otroci opoldansko hrano. Zavetišči v Šiški in v Florijanski ulici imata lastno kuhinjo in kuharico. Kuha se po posebnem načrtu, ki ga sestavlja voditeljica zavetišča. Jedilnik odobri vedno mestni zdravnik. Zavetišče na Taboru pa dobiva hrano iz ubožnice v Japljevi ulici, odkoder se pripelje vsako opoldne potrebna hrana. Hrana je dobra in zadostna.

V vseh zavetiščih vlada red in mir. Voditeljice in vrtnarice pomagajo otrokom za šolsko pripravo. Vse se vrši tako, kakor bi bila neke vrste šola s svojim programom in svojim lastnim delom.

Za vzdrževanje teh zavetišč ima mestna občina posebne kredite. Letno znašajo okrog 200.000 Din. Le v redkih primerih plačujejo starši, če so seveda zmožni plačila, malenkostno odškodnino.

7. Počitniške kolonije vzdržuje ljubljanska mestna občina od l. 1928. dalje vsako leto v letni dobi na Gorenjskem in na morju.

Da so se pričele ustanavljati počitniške kolonije, so bili merodajni tile vzroki: nezadostna prehrana, slabe stanovanjske razmere (barake, kletna stanovanja) in pomanjkanje zadostne obleke in obutve. Poročila šolskih upraviteljev in protituberkulozne lige so v polni meri utemeljila, koliko otrok je potrebnih odmora v spremenjenih razmerah. Prednost imajo bolehnih in slabotnih otroci. Tako določa pri izbiri za sprejem v kolonijo socialni moment. Kontrola kolonij je stroga in stalna, uspehi vidni. Otroci, ki so preživeli mesec dni ob morju ali na Gorenjskem, so se vračali vidno okrepljeni telesno in duševno.

Najuspešnejša je kolonija v Mednem, v bivšem Mestnem kopališču ob Savi. V Poljanski dolini bo mestna delavska zavarovalnica ustanovila svojo kolonijo s pomočjo mestne občine, ob morju pri Sv. Jakobu - Šiljevici pa je na lepem svetu, ki ga je podarila tamošnja občina, ustanovilo mesto Ljubljana svojo kolonijo. Te tri kolonije bodo lahko vsako leto sprejele do 500 otrok. Poleg tega pa ima občina tudi priliko, da odda tuberkulozi podvržene otroke v kolonijo Protituberkulozne lige na Rakitni.

Razna društva in ustanove v Ljubljani pa sploh kar tekmujejo v ustanavljanju počitniških kolonij. S stalnimi počitniškimi domovi ob morju in v Poljanski dolini in v Mednem bo podana trdna podlaga za počitniške kolonije.

Spočetka je bil za kolonije določen kredit 60.000 Din, ki pa se je pozneje n. pr. v letu 1936./37. povišal na 130.000 Din.

8. Šolske knjige. V proračunu mladinskega skrbstva je določen tudi poseben kredit 12.000 Din za podporo revnim učencem. Iz tega kredita se izdajajo nakaznice raznim siromašnim učencem za nabavo knjig v raznih knjigarnah. Knjige ostanejo last mestne občine in jih morajo učenci vračati socialno-političnemu uradu ob sklepu šolskega leta.



Mestni mladinski dom v Mariboru, Koroščeva 29

Mestno mladinsko skrbstvo v Mariboru

Organizacija mariborskega mestnega mladinskega skrbstva obstoji iz mestnega mladinskega sveta, okrajnih mladinskih predstojnikov in socialno-političnega oddelka mestnega poglavarstva.

Mestni mladinski svet je v mladinsko-skrbstenih, oz. zaščitnih zadevah posvetovalni organ in ga tvorijo člani mestnega sveta, zastopniki socialno-političnega oddelka fizikata, sodnije, policije in cerkve, dalje po en zastopnik vsakega društva, ki se bavi z zaščito in vzgojo dece in mladine.

Okrajnih mladinskih zastopnikov je 5 (v vsakem mestnem okraju eden). Vsi so učitelji ali učiteljice in so neposredna vez med deco in socialno-političnim oddelkom.

Socialno-politični oddelk opravlja vse posle mestnega mladinskega skrbstva po pravilniku socialno-politične uprave mariborske mestne občine, zakona o mestih, štaj. dež. zakona z dne 27. VIII. 1896 in zakona o zaščiti dece in mladine z dne 28. II. 1922.

Redni izdatki mariborske mestne občine za mladinsko skrbstvo znašajo po proračunu za leto 1936./37. 280.120 Din.

Med najvažnejše postavke je šteti **mestni mladinski dom**, ki ima dva oddelka: **dečjo postajo** (internat) in **dnevno zavetišče**.

V dečji postaji se vrši stalna popolna oskrba tridesetim v Maribor pristojnim osirotelim ali zapuščenim otrokom (dečkom in deklicam), drugam pristojnim pa le v nujnih primerih, dokler se ne odpravijo v domovinske občine. V šoli slabo uspevajoči se oddajajo v nadaljnjo oskrbo na deželo, ostali pa se po dovršenem obveznem šolanju odpustijo iz zavoda, prej pa jim je preskrbljeno primerno učno mesto ali kakorkoli za njihovo bodočnost.

V dnevnem zavetišču je približno 100 otrok, brez ozira na pristojnost. V jeseni letošnjega leta se bo odprlo novo dnevno zavetišče za magdalensko predmestje, ki bo lahko sprejelo nadaljnjih 100 otrok, tako da jih bo skupno 200. V dnevnem zavetišču prejemajo šoloobvezni otroci delno oskrbo, t. j. obed in malico.

V **tujih zavodih** vzdržuje mestna občina tačas 10 otrok, in to v banovinskem vzgajališču v Ponovičah 3, v sirotišču šolskih sester v Mariboru in Slovenski Bistrici 5 in v postaji za dojenčke drž. zdrav-

stvenega doma v Mariboru 2, in to deloma zaradi pomanjkanja prostora v lastnem zavodu, deloma pa zaradi posebne vzgoje in nege. Vzgojni prispevki in rejnine se plačujejo tačas za 131 otrok po 50 do 300 Din mesečno. Rejenci se nahajajo deloma na kmetih in se njihova oskrba in vzgoja stalno nadzira.

V *počitniške kolonije* se je poslalo l. 1935. iz mestnih proračunskih sredstev 130 otrok, in sicer 100 otrok v Dom kraljice Marije pri Sv. Martinu na Pohorju in 30 otrok v Dom kralja Aleksandra I. v Bakru.

Mestno generalno varuštvo, ustanovljeno na podlagi § 208. obč. drž. zakonika, je imela na koncu lanskega leta 301 varovanca. Generalno varuštvo se razteza samo na otroke, ki bivajo v Mariboru, brez ozira na pristojnost, izven Maribora pa samo na one, ki so pristojni v Maribor. Od gornjega števila jih biva v Mariboru 299, izven Maribora 2, pristojnih je v Maribor 201, drugim pa 100.

Posvetovalnica za izbiro poklicev se že dalj časa proučuje in deloma v ožjem obsegu tudi praktično izvaja sporazumno z borzo dela. Ustanovitev poklicne posvetovalnice na širši podlagi pa se doslej ni mogla realizirati, zadevna akcija pa je v teku.

Intenzivnemu delovanju mestnega mladinskega skrbstva, ki se nanaša na vso v Mariboru bivajočo siromašno, osirotelo in zapuščeno deco in se vrši že od leta 1926. dalje, je pripisati, da se je beračenje otrok na teritoriju mestne občine dokaj omililo, ako ne docela opravilo.

Največje zlo, s katerim se bori mestno mladinsko skrbstvo, so težke stanovanjske razmere (zasilna stanovanja itd.), ki so pravo leglo demoralizacije.

Po podatkih načelnika mestnega socialnega urada gospoda Brandnerja.

Vincencijeva družba po prevratu

Ob koncu svetovne vojne je imela Vincencijeva družba v Sloveniji 16 konferenc in vzdrževala poleg Marijanišča z dijaškim konviktom še 5 dnevni zavetišč (2 v Ljubljani, po eno na Viču, na Selu in v Trziču) in »Patronat za mladino«, čigar delokrog je prevzelo leta 1918. ustanovljeno »škofijsko društvo za varstvo sirot v Ljubljani«. V novi državi so čakale društvo težke naloge. Poleg skrbi za številno zapuščeno mladino, sirote in zanemarjene otroke je bilo treba skrbeti za obnovitev poslopja Marijanišča ter za ustanovitev novih in poživitev dosedanjih konferenc. Družba se je na novo organizirala. Osnoval se je nov centralni svet v Ljubljani, ki je stopil v neposredno zvezo z generalnim svetom v Parizu. Po zaslugi prerano umrlega Fr. Lavtizarja se je l. 1930. ustanovila Zveza karitativnih društev, ki je prevzela nalogo, da vodi idejno karitativno gibanje v Ljubljanski škofiji. Svojo pisarno ima v Marijanišču. Podobna zveza se je ustanovila l. 1933. tudi v Mariboru za lavantinsko škofijo. Pisarno ima v palači Zadružne gospodarske banke.

Po vojni je bilo ustanovljenih 18 novih konferenc (v Zagorju ob Savi, v Novem mestu, v Trbovljah, v

Celju, v Kočevju, Akademska konferenca v Ljubljani, na ljubljanskem gradu, na Koroški Beli, pri cerkvi Srca Jezusovega v Ljubljani, pri Dev. Mar. v Polju, št. Vidu nad Ljubljano, v Bohinjski Bistrici, v Radovljici, na Bledu, na Brezovici, pri župniji sv. Cirila in Metoda v Ljubljani, v Škofji Loki in Zgornji Šiški.)¹ Vincencijeva družba je zbrala in izdala v karitativne namene po vojni z vsemi svojimi konferencami letno do 2 milijona dinarjev, skupno nad 30 milijonov dinarjev. Od te vsote se je dalo več kot polovica za zaščito otrok (za Marijanišče, za zavetišča itd.). Centralni svet in konference so imele l. 1935. do 264 delovnih članov in 2056 dobrotnikov. Izmed podpiranih 7225 oseb jih odpade skoraj polovico na Ljubljano.

V Marijanišču je nastanjeno sirotišče (l. 1936. je v njem 130 otrok), deško zavetišče (15 otrok), osnovna in višja narodna šola (92 notranjih in 130 zunanjih učencev) in dijaški konvikt (130 dijakov). V dnevnem zavetišču konferenc v Trziču je 115 otrok in 25 mladev, v zavetišču na Viču 46 otrok, v sirotišču 54 otrok. Konferenca pa vzdržuje tudi pomožno kuhinjo za 54 otrok. Konferenca na Jesenicah je vzdrževala 74 otrok, v novem zavetišču na Hrušici 56 otrok in v sirotišču 15 otrok. Trnovska konferenca je odprla v decembru 1935 dnevno zavetišče. Mnogo zavetišč, oziroma sirotišč pa se snuje, tako za Zeleno jamo, Trbovlje, Celje, Koroško Belo itd.

Škofijsko društvo za varstvo sirot v Ljubljani

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1918. in je prevzelo posle bivšega Vincencijevega patronata. Skrbi za sirote in zanemarjeno mladino. Zato vzdržuje lastne zavode in sirotišnice, v katere sprejema sirote in zanemarjeno mladino. Poleg tega daje mladini tudi pravno varstvo.

Glavno skrb posveča društvu lastnemu deškemu sirotišču v št. Vidu nad Ljubljano. To zavetišče je pričelo delovati l. 1918. Zavod je moderno urejen in deluje pod skrbnim in večjim vodstvom čč. šolskih sester. Vodi ga krajevni odbor. Največ zaslug za plodonosno delo društva ima umrli predsednik, bivši šolski nadzornik in referent v ministrstvu za socialno politiko v Beogradu, Fran Lavtizar.

Zavod je štel največ gojencev (64) v letih 1921. in 1922., in sicer jih je bilo okrog 50. V zadnjih letih se je sprejem v sirotišče močno omejil. V letošnjem letu jih je samo še 36. Večina gojencev je popolnih in delnih sirot ter nezakonskih. Šoloobvezni gojenci obiskujejo osnovno in meščansko šolo v št. Vidu. Iz predšolske dobe je povprek $\frac{1}{5}$ otrok. — V času osemnajstletnega obstoja je bilo v zavetišču 364 otrok. Od teh je zapustilo zavod 325, in sicer se jih je oddalo v nadaljnjo oskrbo 56, roditeljem, ozir. svojcem 229, razni dobrodelni zavodi pa so jih sprejeli 45. Zavod se vzdržuje z oskrbninskimi prispevki, članarino (do 400 članov), volili in podporami, zlasti oblastev. V prvih letih so izdatno podprli društvo ameriški rojaki iz Jolieta po župniku Ažbetu (l. 1921. in 1922. po 50.000 Din).²

¹ Glej letno poročilo kot jubilejno poročilo, Ljubljana 1936.

² Glej društvena letna poročila.

članov z lastnoročnimi podpisi v tej knjigi. Med zadnjimi izrednimi člani t. l. je šentviški župnik Blaž Potočnik.

Naravno je, da v družbi niso vladale vedno one idealne razmere, ki so jih obetali voditelji v svojem projektu in ki o njih govori § 4. društvenih pravil. Nadutost višje gospode v tej dobi je splošno znana in družabne razlike se niso dale kar tako premostiti. Dolgi naslovi pričajo o velikih razlikah med člani višje in nižje vrste, birokrati in aristokrati so imeli povsod prvo besedo, plese in družabne prireditve je pokrilo častništvo iz vseh kotov stare monarhije.

Zato je Prešeren — četudi je bil član — najbrže le malo zahajal v kazino. Med člani ga najdemo le prva leta; to so obenem leta njegove borbe za Julijo, ki jo je gotovo videl tudi na kazinskih prireditvah, dasi jo je včasih tudi zaman iskal.

»... V oknu domačije ne da te najti, luč ti ljubezniva v gledišču, na sprehodih sreča kriva, ne v krajih, kjer plesalk vrsta se vije.«

Nič čudnega ni, da je pesnik vzel na piko kazino in njeno družbo in jo v svoji »Nebeški procesiji« del med one limanice, ki jih je nastavljal satan prepo-božnim in prepoštenim Ljubljancem:

Zidat' vdihne jim kazino,
kaj da je ime pove,
žensko, moško tam mladino
z materami vred kaze.

Istotako je postavil kazino na čelo hudičevih hiš:

»Hiše: kazino, redut, koloseum in z njimi teater, ima strelišče hudič svoje si cipce lovit.«

In končno je posvetil kazini tudi svojo »Zastavico«, ki je edina te vrste v njegovih pesmih. Z njo nam še najbolj odkrito pove svoje mnenje o kazini in kazinotih. In to njegovo mnenje je bilo veljavno vse do svetovne vojne, ko je kazina čimdalje bolj postajala

zbirališče »napetih škul« in se zabarikadirala s pravili proti prilivu slovenskega meščanstva, s čimer je dobila značaj najbolj nemške trdnjave, ki je padla šele obenem z državo, kateri je služila.

Zastavico

Sestero črk je zvezanih tako,
da, če zapored ena odleti,
vendar ostanek prazen glas ne bo,
ampak pomembo drugo zadobi;
beseda laška je z vsemi šestimi
in taka tudi s črkami petimi,
latinska s štirimi je, kranjska s tremi,
in z dvema črkama je spet Kranjica,
pri vseh narodih je doma samica.

Kraj je beseda s črkami šestimi,
s kater'ga hodi marsikdo s petimi,
ki ga spoznal boš po napeti štuli
in da le svojo to neumno tuli;
ako nadlego meni dela, z njim,
kar s štirimi črkami povem, storim.
Kar šest jih ne stori nikdar z ljudmi,
lahko store v sintaksi črke tri;
priganjam z dvema te, ak' še se trudi
z uganko glava, samka se ti čudi.

Kraj je kazino, v katerem sedi marsikateri asino (osel), ki pa je najboljše, da ga pri miru pustim (lat. = sino), ino je veznik (in), ki lahko zveže med seboj vse besede in stvari, česar kazina ni mogla storiti z ljudmi, ker je izključevala nižje sloje; »no« priganja počasnega ugibalca in »o« se čudi, če kdo te lahke uganke uganiti ne more.

Vkljub temu, kar je bila kazina pozneje, vidimo, da so imeli oni, ki so jo pred sto leti gradili, poštene namene, da so postavili zgradbo, ki je še danes okras Ljubljani, in po zaslugi gosp. Fr. Krapeža, ki je po prevratu prenovil spodnje prostore, posebno s svojim krasnim vrtom budila občudovanje mnogih inozemskih gostov.

OSNOVE SODOBNE ZAŠČITE OTROK V SLOVENIJI

VOJKO JAGODIČ

Salezijanski Mladinski dom na Kodeljevem

Ob zaključku svetovne vojne se je pokazala živa potreba, da se ustanovi naprava, ki naj zbira mladino, ki nima doma zadostnega nadzorstva in je zaradi tega izpostavljena pohajkovanju, ulici ter s tem združenim nevarnostim — telesnim in dušnim.

Ustanovilo se je zato proti koncu leta 1919. Društvo za mladinske domove v Ljubljani.

Takoj po oblastveni odobritvi društvenih pravil se je društvo lotilo dela ter pričelo staviti prvi Mladinski dom na Kodeljevem v Ljubljani. V ta namen je izprosilo v last od Gospodarske komisije za stvarno demobilizacijo ter od vojaške oblasti pet barak bivših vojaških hlevov ob vojaškem oskrbovališču na Kodeljevem. Zemljišče, na katerem so barake stale, je bilo last Društva za bolne na pljučih, ki ga je oddalo Društvu za mladinske domove v najem. Da se je dobil material za adaptacijo, je bilo treba dve baraki takoj

podreti. Ostale tri pa so se popravile in priredile za kapelico, gledališko dvorano in stanovanjsko barako. Obsežno dvorišče se je nasulo in zravnilo ter priredilo za igrišče in telovadišče. Proti koncu novembra 1919 so se naselili v Domu salezijanci, katerim je društvo izročilo vodstvo in oskrbo Mladinskega doma. Ko se je za silo priredila in opremila gledališka dvorana, se je zavod dne 8. decembra 1919 slovesno odprl z deško gledališko predstavo. Tako se je z vztrajnim in nesebičnim delom iz zapuščenih barak in razvalin dvignil hram — četudi skromen — za vzgojo, izobrazbo ter nadzorstva potrebno deco. Temeljni kamen novemu zavodu sta položila zgoraj omenjena darovalca barak in pa družba sv. Vincencija Pavlanskega za prostovoljno oskrbo siromakov in za varstvo mladine, ki je z znatnim darom prva omogočila, da se je pričelo z delom. Pri početnih delih je drage volje sodelovala vojaška komanda

Ljubljane, zdravstveni referat dravske divizijske oblasti in pa gradbeno ravnateljstvo v Ljubljani. Podpirali so društvo pri početnih delih razni mladinsko ljubitelji iz Ljubljane, Most in z dežele. Dečki — domovci so sami pomagali pri ročnih delih. Deca in mladež, ki je štela že do 250 glav in glavice, iz šempetrskega predmestja, iz Vodmata, Most, Sela in Zelene jame, se je zbirala vsak dan. Bili so to srednješolci, obrtni naraščaj, ljudskošolski otroci, ki so prihajali v Dom, da so se pod skrbnim nadzorstvom vzgajali, učili, ponavljali učno stvarino in izdelovali šolske naloge, se pripravljali za deklamacije in gledališke predstave, obiskovali pevske in godbene vaje, se zabavali, gojili telovadbo in športne igre. Najrevnejša deca je dobivala v zavodu tudi prehrano.

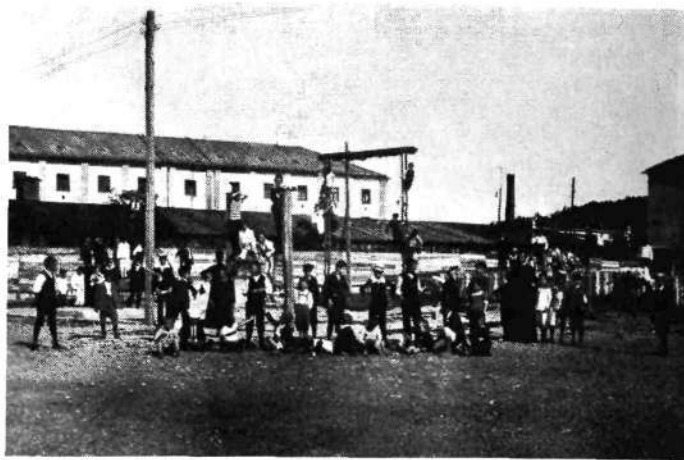
Računski zaključek za leto 1921. je izkazal 290 tisoč kron dohodkov in 200 tisoč kron izdatkov. K prejemu so prispevali ustanovni redni in podporni člani, Vincencijeva družba, ameriški rojaki, ministrstvo za socialno politiko, predsedstvo deželne vlade za Slovenijo, poverjenišтво za socialno skrb, odsek ministrstva za prehrano, Škofijsko društvo za varstvo sirot, Krščansko žensko društvo, gospodarski in denarni zavodi ljubljanski in razni dobrotniki.

Toda v Mladinskem domu na Kodeljevem so se začeli kmalu pojavljati nedostatki. Največje zlo se je pokazalo v tem, da so pričele odpovedovati stavbe. Leseni temelji so trohneli in barake so se usedale. Zaradi tega se je Društvo za mladinske domove vključ neprilikom in težavam odločilo, da postavi nov Mladinski dom. Društvo je kupilo na Kodeljevem 10.000 kv. metrov stavbišča in izdelalo načrt za stavbo, ki naj bi stala 10.000.000 kron. Pričela se je obširna akcija za nabiranje prispevkov. Društvo je poslalo svojega agilnega tajnika v Ameriko. Od tam so si obetali največ pomoči. Odposlanec Društva je obiskal vse slovenske naselbine, predaval, zboroval, pridigal itd. Ob tej priliki so se izdajali letaki, ki so s prepričevalno besedo prosili pomoči za otroke rojakov v domovini. »Zdaj šele najhuje čutimo vse posledice petletnega vojnega požara! Najtežji udarec je zadel otroke, mladino. Ta je tako podivjala, posebno po mestih in večjih krajih, da je groza. Gorje cerkvi, gorje narodu, ko ta mladina dorase! — Te dece je na stotine in na tisoče.« — »Ne prosim zase — prosim za najbednejši in najnesrečnejši del našega naroda, za stotine in tisoče ogrožene dece, ki se še niti prav ne zaveda svoje brezdanje nesreče.« — In — »kakrašna je danes mladina, tak bo jutri ves narod.«

Društvo je pričelo izdajati tudi list za mladinsko skrbstvo »Novi rodovi«, katerega pa je izšla samo ena številka. Januar 1924.)

Leta 1924. je bilo že zbranih toliko sredstev, da se je pričelo z zidavo novega doma, ki je bil leta 1925. dograjen in blagoslovljen. Denar za zidavo je posodila Ljudska posojilnica. Ker pa se je Dom zidal v najdražjih časih, so obresti tako narasle, da je prišel dom leta 1929. na prodaj. V januarju 1930 je kupila dom Salezijanska družba. In ker so postali salezijanci tako gospodarji, so mogli razviti vsestransko sodelovanje. Ker ni bilo računati na podporo od strani ondotnega prebivalstva, ki je zelo siromašno, se je otvoril tudi kino, kot izdaten vir dohodkov.

Vsako leto prireja Salezijanski dom božičnice in podpore revnim otrokom. Vsako leto je obdarovanih



Stari mladinski dom na Kodeljevem

do 250 otrok z obleko, obutvijo in jestvinami. Revni otroci pa dobivajo dnevno tudi mleko. Veliko dobrega stori Mladinski dom okoliški mladini tudi s tem, da prireja počitniške kolonije na gradu Otočcu pri Novem mestu na posestvu ondotnega grofa gosp. Villavincencija-Margherija. Te kolonije se prirejajo že pet let zaporedoma. Letno jih je deležnih 80 revnih otrok.

Letos 5. aprila je bil poleg doma položen tudi temeljni kamen za cerkev sv. Terezije Deteta Jezusa. V poletnih mesecih jemlje dom v najem tudi Codellijev park, v katerem so deležni otroci hladu in razvedrila.

Pri vzgoji se uporablja preventivni sistem — vedno, a ne prisiljeno nadzorstvo, ki naj zlo prepreči. Otrok zahaja dnevno v zavetišče ob nedeljah do 300, ob delavnikih do 200. Razdeljeni so po starostni dobi na tri oddelke: od 6. do 10. leta, od 10. do 14. leta, od 14. do 18. leta, in starejši, ki tvorijo sami zase že krožila.

Fantje izdajajo tudi svoj interni mladinski list »Mladinski dom«, ki je pričel izhajati 15. marca 1936 in se tiska po potrebi. Vanj pišejo fantje o aktualnih dogodkih, ki se tičejo življenja v domu in izven njega in z njim vzdržujejo vez s fanti, ki so morali po kakršnihkoli opravkih po svetu.¹

Društvo Rdečega križa

Rdeči križ je svetovna mednarodna organizacija z namenom, da vrši kakor v vojni tako tudi v mirovni dobi človekoljubno delo v korist vsem, ki so v nesreči in bedi potrebni moralne, zdravstvene in gmotne podpore.

Ideja te splošne humanitarne ustanove je vznikla v viharni vojni dobi. V strahoviti bitki pri Solferinu dne 24. junija 1859, kjer sta se spoprijeli na eni strani francoska in italijanska, na drugi strani pa avstrijska vojska, je na okrvavljenem bojišču obležalo na tisoče ranjencev in umirajočih, a ni bilo nikogar, ki bi bednim delil pomoč, spravljal ranjence v varno zavetje in jim stregel. Po petnajst ur trajajoči borbi je pokrivalo bojišče nad 40.000 ranjencev in mrličev. Takrat se je edini prijavil med krvavečimi in umirajočimi vojaki mladi švicarski človeko-

¹ Po zavodovih podatkih.



Kneginja Zorka

ljub Henrik Dunant.¹ Ob silno mučnih prizorih, ki jih je zrl na bojišču, se je spočela v njem vzvišena misel, da je potreba za pomoč ranjencem in bolnikom osnovati dobrodelno organizacijo, prostovoljna pomožna društva v vseh državah. Društvo naj bi v mirovnem času vse pripravilo, kar je potreba za pomoč ranjencem in bolnikom v vojni, obenem pa naj bi svoje podporno delo vršila tudi v mirovni dobi, kadar je potreba prebivalstvu priskočiti na pomoč, če postane žrtev potresa, poplav, požarov in drugih elementarnih nezgod ter epidemij.

Dunant sam je prevzel nalogo organizacije. Prepotoval je na lastne stroške večino evropskih držav ter se posvetoval z vladarji in državniki, uglednimi zdravniki in javnimi delavci, kako naj bi se započela ta velika dobrotvorna akcija. Tako se je že prve mednarodne konference, ki se je vršila od 26. do 29. oktobra 1863 v Ženevi, udeležilo 24 delegatov raznih držav, ki so soglasno sprejeli načela »Rdečega križa«.

Srbski Rdeči križ se je ustanovil 6. februarja leta 1876., avstrijski l. 1880. V slovenskih pokrajinah je

¹ Henrik Dunant, rojen 8. maja 1828 v Ženevi, umrl 30. oktobra 1910 v Heidnu nad Bodenskim jezerom. V priznanje zaslug za svoje človekoljubno delovanje je prejel l. 1931. mirovno nagrado Nobelove ustanove.

v vojni dobi delovalo avstrijsko društvo Rdečega križa. V prevratni dobi 1919 se je ta organizacija preosnovala v »Slovenski Rdeči križ«, čigar predsednik je bil ljubljanski župan Peter Grasselli. Čim se je izvršilo državno zedinjenje in se je l. 1921. osnoval »Rdeči križ kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev«, se je Slovenski Rdeči križ priključil državni organizaciji in mu je pripadal ves okoliš dravske divizijske komande. Tedaj se je ustanovil oblastni odbor Rdečega križa.

Danes je v Rdečem križu združenih 51 držav z nad 35 milijoni člani. Srbski Rdeči križ se je l. 1921. spremenil v društvo Rdečega križa kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev; leta 1925. so se odobrila nova pravila. Po preimenovanju naše države se zove »Rdeči križ kraljevine Jugoslavije« ter združuje nad 50.000 rednih in podpornih členov.²

Na otroško zaščitnem polju pa se delovanje Rdečega križa kaže najbolj v njegovem podmladku. Dokler ni stopil v veljavo novi Zakon o Društvu Rdečega križa z dne 15. avgusta 1933, t. j. od 1. januarja 1934, je imel podmladek svojo lastno upravo in blagajno, oblastni odbor R. K. pa je nastopal samo kot nadzorna oblast in prepustil vse delo pri zaščiti mladine podmladku. Na ta način sedaj odbor R. K. neposredno sodeluje pri zaščiti otrok v Sloveniji. Delo v tej smeri je bilo doslej zelo uspešno.

Podmladek R. K. je začel delovati v Sloveniji najprej v Ljubljani, in sicer 24. februarja 1922. Spočetka se je vodila vsa organizacija po navodilih odposlank ameriškega R. K., Miss Palmer in Miss Schoenberger, brez pravilnika in poslovnika. 10. decembra 1923 pa je bil ustanovljen tako zvani »Oblastni odbor« in zasnovana z njim obširnejša organizacija.

Ob koncu junija 1922 je bilo organiziranih 22 šol. Število organiziranih šol je od leta do leta raslo in leta 1925. so bile že 103 organizirane šole s 15.368 organiziranimi člani.

V šolskem letu 1925/26 je oblastni odbor z dovoljenjem Glavnega odbora R. K. ukrenil, da so se na sedežih posameznih okrajev osnovali okrajni odbori, ki so imeli dolžnost skrbeti za organizacijo v svojih okrajih.

Delovanje je bilo v tistem času prav agilno. Posamezne šole so prirejale predavanja, deklamacije, govore, petje, telovadbo in manjše predstave. Podmladkarji so sodelovali tudi pri raznih prireditvah drugih društev.

Število organiziranih šol, razredov in članstva je raslo do leta 1930. Takrat je bilo organiziranih šol 334 s 1290 razredi in 27.032 učenci. L. 1932. je število naraslo na 347 šol s 1353 razredi in 27.546 člani. Naslednje leto pa je število članstva padlo že za 8124, najbrže zaradi gospodarske stiske.

Na prošnjo glavnega odbora društva R. K. je ministarstvo prosvete ustanovilo pri prosvetnih oddelkih banskih uprav posebni referat za P. R. K. S tem so bili likvidirani dosedanji šolski odbori, vsem šolam v Sloveniji pa se je razposlal novi pravilnik z navodili za organizacijo in delovanje P. R. K. Uspeh je bil

² Glej: »Rdeči križ«, čemu je, kako deluje, ki jo je izdal ljubljanski oblastni odbor Rdečega križa ob prvi desetletnici 1930, in pa »Pravila društva R. K. kraljevine Jugoslavije in zakon o društvu R. K. kraljevine Jugoslavije«. Ljubljana 1933.

velik. Junija meseca 1935 je dosegel podmladek 367 šol s 1262 razredi, pododbori, ki so šteli 37.709 vnetih mladih borilcev za ideje R. K.

Zaradi naraščajoče krize in redukcije prejemkov državnemu uradništvu, pri čemer so bili najbolj prizadeti učitelji, ki so se prav za prav najbolj brigali za R. K., je začelo delo R. K. padati. Zgodilo se je, da je Podmladek ob koncu šol. leta 1935/36 imel organiziranih samo še 220 šol s 739 razredi in 19.003 člani.

Najplemenitejšo humanitarno nalogo vrše šolske kuhinje, ki delujejo že od l. 1924., ko jih je bilo v Sloveniji 14. Največ jih je bilo v letu 1935., ko je doseglo njih število 37. Počitniške kolonije so se začele uvajati v letu 1926.

Prirejajo se tudi učiteljski tečaji za ročna dela, samaritanski tečaji, tečaji za »bodoče majke« ter tečaji za gospodinjstvo, domačo in šolsko higieno in za prvo pomoč.¹

Kolo jugoslovanskih sester

Leta 1903. je bilo v Beogradu ustanovljeno žensko društvo »Kolo slovanskih sester« z nalogo, da moralno in materialno podpira Srbe v neosvobojenih krajih. K. S. S. je delovalo zlasti v Južni Srbiji ter podpiralo številne ustanove in poedince. Med vojno je uspešno delovalo po bolnicah in organiziralo mnogo tečajev za bolniške strežnice.

Ker so se po vojni razmere izpremenile, se je program K. S. S. izpremenil. Društvo je predvsem pričelo podpirati vojne vdove in sirote.² Leta 1924. se je ustanovila ta organizacija tudi v Ljubljani za vso Slovenijo. Danes šteje 31 podružnic in 28 poverjeništev, ki delujejo zelo agilno za otroke, ki so potrebni vzgoje in podpore.

Za zaščito otrok je najvažnejši *Dom Franje Tavčarjeve* v Kraljevici, v katerem je prostora za 120 otrok. V minulem letu je bilo v njem 280 kolonistov, ki so jih poslala razna društva. Tudi podružnice delujejo v isti smeri zelo živahno. Pri centrali in podružnicah obdarujejo letno do 5000 revežev, posebno otrok in dijakov.

¹ Glej: »Poročilo banovinskega odbora društva R. K. v Ljubljani« 1936.

² Stanojević, Enciklopedija pod K. S. S.



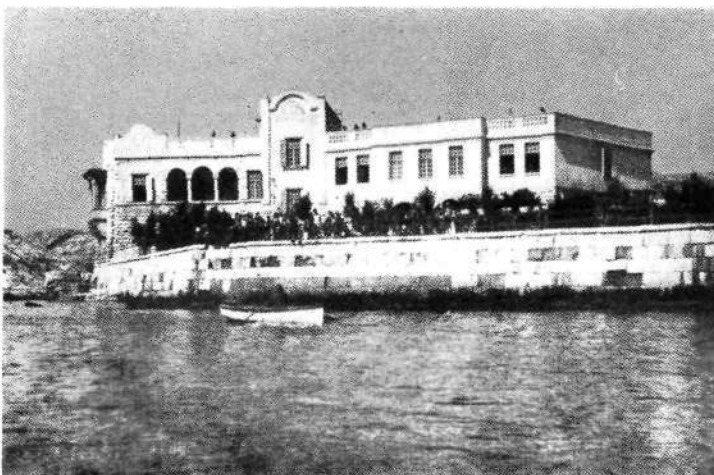
Franja Tavčarjeva

Društvo ima tudi poseben odsek »Jugoslovanska majka«, ki skrbi še prav posebno za najrevnejše in najbolj zapuščene otroke.

Društvo »Kneginja Zorka«

Društvo »Kneginja Zorka« se imenuje po materi kralja Aleksandra I. Zedinitelja. Prav posebno se bavi z zaščito narodnega naraščaja v moralnem in materialnem oziru. Matično društvo je bilo ustanovljeno pred 11 leti v Beogradu in šteje v državi 77 pododborov. Ljubljanski pododbor je bil ustanovljen leta 1931. in si je pod predsedstvom preizkušene ženske voditeljice ge. Franje Tavčarjeve postavil za smoter skrb za revne dijake. Na Tyrševi cesti št. 31 se je ustanovil deški internat, ki je namenjen pridnim in nadarjenim, telesno in moralno zdravim dečkom iz kmetijskih, delavskih in malomeščanskih družin. Dečki se vzgajajo tako, da tudi v preprostosti najdejo zadovoljnost. Pazi se predvsem na snažnost, vzorno vedenje in na preprosto, a zdravo domačo hrano. V zavodu je 24 gojencev. Potrebe so pa mnogo večje. Društvo si je osvojilo načrt za zgradbo novega lastnega doma za ca. 80 postelj. Pri izbiri gojencev je odločilno predvsem, ali bivajo starši v kraju, kjer ni prilike za nadaljnjo izobrazbo. Poleg vsega pa zasleduje društvo še prav poseben smoter, ki bo v bodočem vzgojnem prizadevanju postal gotovo važen, namreč: pomagati vsakemu gojencu, da se usmeri za poklic, za katerega pokaže največ zanimanja in zmožnosti.³

³ Po referatu tajnice ge. M. Grassellijeve.



Dom Franje Tavčarjeve v Kraljevici

Telesno kulturno društvo »Atena«

T. K. D. »Atena« se je ustanovilo že leta 1901. Ta organizacija je bila prva, ki je zanesla med slovensko ženstvo smisel za vzgojo in kulturo telesa. Po vojni, ko so bile šole še nastanjene v zasilnih prostorih brez telovadnice in igrišč, je društvo zgradilo obsežno sportno igrišče in vežbališče. Za gradnjo in vzdrževanje se je investiralo nad pol milijona dinarjev.

»Atena« ima več avtonomnih odsekov.

Telovadni odsek, ki je pod vodstvom specialnih strokovnih telovadnih učiteljic, je uvedel najnovejše telovadne sisteme. Posluje v licejski telovadnici. Prireja razne tečaje za deco v predšolski dobi, za dekliški naraščaj in za žene.

Ortopedični zavod, ki je edini v Sloveniji. Skrbi za slaborasle in po boleznih prizadete paciente. Zavod je prevzelo društvo po pokojnem dr. Ivanu Oražmu, danes ga vodi strokovnjak ortoped primarij dr. Minač. Na začetku je imel zavod nezadostne in nehygienične prostore v Stritarjevi ulici. S pomočjo mestne občine pa je dobilo društvo v najem primernejšo telovadnico v poslopju »Mladike«. Statistika izkazuje, da se je v 11 letih zavodovega obstoja zdravilo v njem 496 deklic in 292 dečkov, skupaj 788 otrok; od teh 70 % brezplačno. Uspeh zdravljenja je bil v 60 % popoln, v 30 % dober, v 7 % se je stanje zboljšalo in le v 3 % je bilo zdravljenje brezuspešno. Društvo ima tudi fond za gradbo ortopedске bolnice. Zavod posluje v najlepšem redu; opaža se stalni porast pacientov, vendar pa se izrablja komaj polovična kapaciteta v kljub temu, da je po zdravniških izjavah samo v Ljubljani 600 šoloobveznih otrok, ki bi morali zaradi slabe države obiskovati ortopedično telovadnico. Zdaj je v zavodu 62 pacientov.

Plesni odsek zasleduje svoj smoter z raznimi plesnimi tečaji za deco, deklice in odrasle. Prvotno je moral odsek zastaviti svoje delo na povsem družabni podlagi, ker v širših krogih še ni bilo zanimanja za višjo plesno umetnost. Prvotno so obiskovali tečaje za klasični ples, ritmiko in gracijo najbolj le otroci priseljenih tujcev, katerih starši so že takrat upoštevali važnost tovrstne telesne vzgoje.

Odsek za prehrano. L. 1930. je Nj. Vel. kraljica Marija naklonila društvu mesečno podporo 5000 Din za ustanovitev šolske kuhinje v Ljubljani za one srednješolce, ki so iz vnanjih krajev, pa obiskujejo ljubljanske šole. Občina je odstopila prostore bivše zastavljalnice, ministrstvo prosvete pa je dodelilo učiteljice gospodinjstva, ki so prevzele tudi vodstvo. Pri raznih trgovcih, tovarnarjih in zasebnikih se je nabralo blago za nabavo inventarja in že isto leto so odprli kuhinjo. Pokroviteljstvo je prevzel Nj. Vis. kraljevič Andrej. Kuhinja je poslovala s sodelovanjem šolke poliklinike, ki je vršila zdravstveni nadzor v največje zadovoljstvo staršev in dijaštva. Letno izdajo do 18.000 obedov; $\frac{1}{3}$ brezplačno, $\frac{1}{3}$ za polovično, $\frac{1}{3}$ za polno ceno. Iz počitniških prihrankov obrata se pošilja dijaštvo v razne počitniške kolonije. Ker so prišle v letu 1935. vse kuhinje kraljice Marije v upravo šol. poliklinik, da se unificirajo, zbira društvo v svojem odseku denarne podpore in naturalije v korist dijaštva.

Otroško igrišče je v Tivoliju na sončnem in zračnem prostoru. Sprva so obiskovali igrišče otroci premožnejših slojev proti odškodnini, kasneje je bila

odškodnina znižana, dokler se ni skoro popolnoma odpravila. Igrišče je dobrodošlo predvsem za otroke onih družin, ki pogrešajo prostora za igro na prostem. Včasih je bil obisk zelo velik (do 200 otrok), ker pa nima igrišče strehe v slabem vremenu, obisk pada.

Sportni odsek je zgradil štiri prostore za tenis, igrišča za hazeno, tekališče in skakalnico za lahko atletiko.

Delo »Atene« pa se je razvilo tudi v duhovno smer. **Prosvetni odsek** je uvedel *pravljicne ure* za otroke, *mladinske lutkovne igre* ter *knjižnico* in *čitalnico za mladino*.

Po svojih načelih se pridružuje »Atena« tudi Mednarodni ženski zvezi, ki si stavlja za smoter: okrepiti mlado dekle, zagotoviti ji zdravje ter ravnovesje telesa in nravi, da zmore z vsem tem širiti srečo in veselje v svoji okolici, ustanoviti zdravo in odporno rodobino, pomagati svoji domovini v boju s socialnim zlom in pripomoči k ohranitvi svetovnega miru.¹

DRUŠTVO ZA ZDRAVSTVENO ZAŠČITO OTROK IN MLADINE V MARIBORU

Počitniški dom Kraljice Marije pri Sv. Martinu
na Pohorju

V Mariboru so pričele l. 1922. članice Slovenskega ženskega društva zbirati prispevke za ustanovitev otroške bolnice. Ko pa se je izkazalo, da nabrana vsota ne bo zadostovala za zgraditev otroške bolnice, se je ustanovilo Društvo za zdravstveno zaščito otrok in mladine v Mariboru. Društvo si je stavilo za smoter vzdrževanje raznih ustanov, kakor počitniških domov, gozdnih šol itd., ki naj služijo zdravju in vzgoji mladine. Z nabrano zbirko je l. 1929. kupilo društvo 313.607 m² veliko zapuščeno posestvo v katastralni občini Ošelj, ki leži 850 m visoko na jugovzhodnem pobočju Pohorja, oddaljeno pol ure hoda od vasi Sv. Martin na Pohorju.

¹ Podatke izročila ga. Minka Krofta, predsednica T. K. D. »Atene«.



Počitniški dom kraljice Marije pri Sv. Martinu na Pohorju

Na pogorišču kmečke hiše je zgradilo društvo v teku let veliko glavno poslopje, poleg katerega so sezidali še drugo manjše, dva paviljona, holniški paviljon, kopalni bazen, pršno in sončno kopališče, več igrišč in raznih ut. Dom ima lastno gospodarstvo, na katerem se pridelava predvsem mnogo zelenjave in mleka. Lastni vodovod oskrbuje kolonijske objekte s pitno vodo, obe glavni poslopji pa s toplovodno napravo in kopalnico. V vse objekte je napeljana električna razsvetljava. Počitniški dom ima 140 opremljenih postelj za otroke, nadzorstvo in skrbstveno osebje. Kopalni bazen (10 × 20 m) ob bližnjem potoku, igrišča in gozdovi pa nudijo obilo prilike za razvedrilo na prostem. Klimatske prilike doma so zaradi najprimernejše nadmorske višine, južne lege in obširnih gozdov, ki ga obdajajo, najugodnejše. Zdravstveni vplivi, ki krepijo in čvrstijo oslabele otroške organizme, združujejo ugodnosti planinskega položaja in morskega obrežja.

V počitniški dom drži avtomobilska cesta iz Slovenske Bistrice. Sezija letovanja v Počitniškem domu

traja vsako leto (v treh skupinah po 30 dni) od 10. junija do 8. septembra.

V dom se sprejemajo otroci in mladina obojega spola v starosti od 7. do 14. leta. Nadzorstvo vrše v Domu pedagoško izobražene moči, zaščitne sestre, zdravniki in društveni odbor. Na vsakih 20 otrok pride ena nadzorstvena moč. Za razvedrilo služijo poldnevni in celodnevni izleti, kopanje, razne igre v dnevnih prostorih in verandah, čitanje, pripovedovanje, gramofon, radio i. t. d.

Vsak otrok dobi dobro in tečno hrano po petkrat na dan. Vse otroke pregleda enkrat na teden zdravnik. Za vsak primer kakršnekoli bolezni je zdravnik takoj pri roki, da odredi vse potrebno.

Od l. 1926. do l. 1935. je bilo v Počitniški dom sprejetih 2536 otrok. Oskrbnina znaša za vsakega otroka po 16 Din dnevno. Te stroške plačujejo deloma starši, deloma pa najrazličnejše institucije.¹

¹ Po podatkih društvenega tajnika g. Womerja.

OSTANKI RIMSKE CELEJE V OKOLICI SEDANJEGA MESTA

I. OROŽEN

Rimska Celeja je bila prilično tako velika kakor sedanje Celje in se je širila na istem ozemlju. Prav tako so se tedaj okoli sklenjenega mesta širile raztresene naselbine, ki so bile z mostom v tesnejši zvezi. Imele so pa te predmestne naselbine vobče drugačno lego od današnjih. Njihove ostanke najčeseje srečavamo na okolnih gričih. Tako je tik pred svetovno vojno izkopal dr. Lorger večjo rimsko vilo na Sevcih (Rožnem griču), tik nad cesto, ki vodi proti Teharju. Leta 1925. se je na drugi strani mesta, tik nad mestnim parkom, odtrgal oporni zid, ki je podpiral poslopja, zgrajena na višje ležeči, očitno izravnani planoti.

Sledovi tretje, gotovo dokaj velike naselbine pa so se našli mnogo dalje od sedanjega mesta, na njega severni strani, na gričku nad Šmarjeto, ki ga kmetje imenujejo Na Vrhah. Šmarjeta je stara vas, ki leži nekako na pol pota med Celjem in Vojnikom. Nekdaj je imela cerkev, ki je stala tik ob cesti, nasproti Smrekovemu dvoru, danes je pa ni več. Za Jožefa II. so jo hoteli povzdigniti v župno cerkev, ali rivaliteta med vojniškim župnikom in celjskim opatom, ki jima je grozilo zmanjšanje dohodkov, ji je pripravila razposvetitev in končno uničenje. Spomin na to cerkev živi še celo med mlajšim svetom. Ali kje je stala, to je pri mnogih že zabrisano v spominu. Razvilo se je že deloma mnenje, da je z grička Na Vrhah gledala v širni svet, tja preko Trnovelj, Ljubečne, Teharja. Starejši domačini niso tega mnenja, čeprav vedo povedati, da je zemlja bobnela, kadar so voli vlekli oračo preko njive Na Vrhah. Prav na vrhu grička je do letošnjega leta rahla vzpetina kazala kraj, kjer so se pod vrhnjo plastjo skrivale neznane razvaline. Drobci opeke in ometa, ki so jih zdaj pa zdaj izoravali ter

so bili celo posejani preko vrha, so pričali o njihovem rimskem poreklu.

V ozadju za najvišjo točko je slikovit borov gozd. Na njega robu je leta 1912. nemško Celjsko muzejsko društvo izkopal nekaj temeljnih zidov, ki so se deloma naslanjali na okrogel zid, čigar notranja odprtina (13 m) govori morda za to, da je na tem mestu stal vodnjak.

V aprilu tekočega leta je pa Celjsko muzejsko društvo načelo vzpetino pred gozdom. Neki mož je začel tam odkopavati zid, da bi uporabil kamenje in opeko za zidanje male hišice, ki si jo je postavljaj malo niže. O tem je Muzejsko društvo obvestil petošolec Cvenk Ladislav. Društvo je stopilo v zvezo s sedanjim lastnikom parcele, g. Janžekovičem, trgovcem v Šmarjeti,



Odkopani ostanke vile na griču Na Vrhah